

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Problémové aspekty incidenčního sporu vyvolaného popřením nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním; specifika incidenčního sporu vyvolaného popřením směnečné pohledávky

Za běžný jev v insolvenčním řízení je třeba považovat popření přihlášené pohledávky. Nejčastěji jsou pohledávky popírány co do jejich pravosti. Popření přihlášené pohledávky je procesním úkonem insolvenčního správce, dlužníka nebo jiného přihlášeného věřitele, kterým popírající subjekt projevuje nesouhlas s uspokojením popřené pohledávky v insolvenčním řízení nebo s existencí či režimem zajištění přihlášené pohledávky, který v přihlášce tvrdí věřitel. Popření pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení má poměrně často dohru v podobě vedení incidenčního sporu o pravost, výši nebo pořadí přihlášené pohledávky.

Incidenční spor vyvolaný popřením pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení je specifickým řízením o určení práva. S celou řadou atypických aspektů je možné se setkat v incidenčním sporu, jenž je vyvolán popřením směnečné pohledávky.

1. Incidenční spor vyvolaný popřením pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení

Vedení incidenčního sporu o určení pravosti, výše nebo pořadí popřené pohledávky, jež byla přihlášena do insolvenčního řízení, představuje obvyklé vyústění popření přihlášené pohledávky. Je tomu tak proto, že osoba, která přihlásila pohledávku do insolvenčního řízení (insolvenční zákon tuto osobu označuje jako přihlášeného věřitele, o faktu, zda se jedná o věřitele, se však rozhoduje až později v průběhu insolvenčního řízení nebo incidenčního sporu), tak učinila z důvodu, že aspiruje na uspokojení přihlášené pohledávky v insolvenčním řízení. Popření pohledávky v insolvenčním řízení má ve většině případů negativní vliv na uspokojení pohledávky z výtěžku dosaženého v uvedeném řízení. Incidenční spor o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení má povahu procesního kolbiště, které slouží k vyřešení otázky, zda popřená pohledávka bude v insolvenčním řízení uspokojována či nikoli, a v případě, že bylo popřeno pořadí pohledávky, tak jak bude při uspokojování pohledávky zohledněno zajištění pohledávky tvrzené v přihlášce.

Výše jsem uvedl, že popření pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení může negativně ovlivnit uspokojení popřené pohledávky z výtěžku, který byl v insolvenčním řízení dosažen; děje se tak ve většině případů (tedy nikoli vždy). Za účelem precizace závěrů předložených v tomto článku doplňuji, že vliv na zjištění pohledávky, tedy mimo jiné i na její uspokojování v insolvenčním řízení, nemá její popření dlužníkem v případě, že je úpadek řešen konkurzem, jakož i popření vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním, které nebylo následně uplatněno podáním incidenční žaloby.

Zablokuje-li popření pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení uspokojování této pohledávky v uvedeném řízení, což se sice neděje vždy, ale poměrně často, a může-li cestu k uspokojení popřené pohledávky otevřít výsledek incidenčního sporu vedeného o pravost, výši nebo pořadí popřené pohledávky, není nijak zvlášť překvapivé, že po významné části popření pohledávek přihlášených v insolvenčním řízení následuje vedení incidenčního sporu, jehož předmětem je určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení. Je-li pohledávka popřena jiným přihlášeným věřitelem, je incidenční spor o pravost, výši nebo pořadí popřené pohledávky v případě, že uvedený popěrný úkon splňuje požadavky, jež na něj klade ustanovení § 140 zákona č. [182/2006](#) Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon; dále rovněž „IZ“), zahájen již uskutečněním popěrného úkonu. V případě popření vykonatelné pohledávky není uskutečněním popěrného úkonu uzavřena cesta k uspokojování pohledávky v insolvenčním řízení, neboť relevantní zpochybnění vykonatelné pohledávky následuje až po úspěchu žalobce (insolvenčního správce, dlužníka s dispozičním oprávněním nebo jiného přihlášeného věřitele) v incidenčním sporu. Popření vykonatelné pohledávky nemá totiž samo o sobě vliv na její zjištění. Účinné popření vykonatelné pohledávky následuje až po úspěchu insolvenčního správce či dlužníka s dispozičním oprávněním v incidenčním sporu, v němž tito mohou uplatnit svoje popření. Pokud insolvenční správce nebo dlužník s dispozičním oprávněním popře vykonatelnou pohledávku, je tato považována za zjištěnou až do doby, než je popření úspěšně uplatněno v incidenčním sporu. Za úspěšné uplatnění popření vykonatelné pohledávky je přitom třeba považovat úspěch insolvenčního správce, dlužníka nebo jiného přihlášeného věřitele, který vykonatelnou pohledávku popřel, v předmětném sporu o určení pravosti, výše či pořadí popřené pohledávky.

Problematika incidenčního sporu, jenž je vyvolán popřením pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení, je poměrně rozsáhlá a obsahově nesourodá. Z důvodu zachování rozumného rozsahu článku se budu věnovat pouze incidenčnímu sporu, který je vyvolán popřením nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním co do její pravosti s tím, že do výkladu začlením problematiku specifik incidenčního sporu v případě, že byla popřena pohledávka směnečná.

2. Povaha, specifika a právní režim incidenčního sporu vyvolaného popřením pohledávky

Incidenční spor^[1] vyvolaný popřením pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení je řízením, v němž je uplatněn nárok na určení, že popřená přihlášená pohledávka je po právu. Obsahem pojmu pravost pohledávky je podle ustanovení § 193 IZ fakt, že pohledávka existuje (vznikla a nezanikla) a není promlčená.

Incidenční spor, jenž je vyvolán (veden v důsledku) popření pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení^[2] je řízením, jež je vedeno v širším kontextu řízení insolvenčního, procesní režim tohoto určovacího sporu je však až na výjimky podřízen procesním pravidlům, jež jsou zakotvena v občanském soudním řádu (zákon č. [99/1963](#) Sb., dále rovněž „OSŘ“).^[3] Incidenční spor vedený o určení pravosti popřené přihlášené pohledávky tedy generálně podléhá pravidlům pro vedení sporného nalézacího řízení, výjimky z tohoto režimu jsou buď zakotveny v IZ, nebo je třeba je dovodit z povahy tohoto sporu.

Právní režim sporu o určení pravosti popřené pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení je primárně definován faktem, že se jedná o sporné řízení. Incidenční spor^[4] vedený v důsledku popření pravosti pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení je sporným řízením, v němž je projednáván nárok na určení, zda je přihlášená pohledávka pravá či nikoli. Jedná se však o určovací řízení svého druhu, jež oproti určovacím sporům, které jsou plně podřízeny právní úpravě zakotvené v § 80 OSŘ, vykazuje následující zásadní specifika:

- a. a) předpokladem úspěchu žalobce v řízení není tvrzení a prokázání naléhavého právního zájmu

na určení práva,

- b. b) negativní meritorní výrok, který vyjadřuje neúspěch žalobce ve sporu, nemá podobu zamítnutí žaloby, jak je tomu v běžném určovací řízení, ale spočívá v určení, že přihlášená popřená pohledávka není po právu,
- c. c) žalobu lze zamítnout pro předčasnost v případě, že byla přihláška odmítnuta pro vady, které bránily jejímu přezkoumání.

Ad a) Jedním z předpokladů úspěchu v řízení, jehož předmětem je určení existence či neexistence právního poměru nebo práva, jehož právní režim je plně podřízen ustanovení § 80 písm. c) OSŘ, je tvrzení a prokázání naléhavého právního zájmu žalobce na určení práva, jehož se v řízení domáhá. Naléhavý právní zájem na určení práva je dán v případě, že žalobcem sledovaného právního následku nelze dosáhnout jinými právními kroky. Neprokázání naléhavého právního zájmu žalobce na určení práva, jehož se v řízení domáhá, vede k zamítnutí žaloby.

V incidenčním sporu, jenž je veden o určení pravosti popřené pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení nesehrává naléhavý právní zájem žádnou roli. Nemusí být ani tvrzen, ani prokázán.

K uvedenému doplňuji, že v incidenčním sporu o určení pravosti popřené pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení je naléhavý právní zájem dán implicitně (vyplývá přímo z právní úpravy)[\[5\]](#), neboť výsledek popření nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním má přihlášený věřitel možnost zvrátit jedině úspěchem v předmětném incidenčním sporu. Jedině určení pravosti popřené pohledávky vede k jejímu zjištění.

Ad b) Vyjádřením žalobcova neúspěchu v řízení o určení existence práva (zda tu právní vztah nebo právo je či není) je v běžném procesním režimu určovacího sporu zamítnutí žaloby. V incidenčním sporu, který je veden o určení pravosti popřené pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení, je negativní výrok, tedy výrok vyjadřující neúspěch žalobce ve sporu, formulován věcně. Namísto zamítnutí žaloby se žalobci v uvedené situaci dostane výroku, jímž soud konstatuje nepravost popřené pohledávky (soud do výroku konkrétně uvede, že pohledávka není po právu).

Ad c) Jednou z podstatných náležitostí přihlášky pohledávky do insolvenčního řízení je vylíčení rozhodujících skutečností, které ustanovení § 174 odst. 2 IZ formuluje jako důvod vzniku přihlašované pohledávky. Pokud není uvedena vada přihlášky odstraněna ani na výzvu insolvenčního správce, mělo následovat její odmítnutí. Shledá-li insolvenční soud při projednání nároku na určení pravosti popřené pohledávky vadu přihlášky, která spočívala v nedostatečném vymezení důvodu vzniku pohledávky, zamítne incidenční žalobu na určení pravosti popřené pohledávky pro předčasnost. IZ na uvedenou možnost nepamatuje, tato je však dovozena rozhodovací praxí soudů.[\[6\]](#)

3. Předmět sporu o pravost popřené pohledávky a žalobní tvrzení

Předmětem incidenčního sporu vyvolaného popřením pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení co do pravosti, tedy sporu o pravost popřené pohledávky, je vždy určení, zda je přihlášená pohledávka po právu, tedy zda existuje, a zda je vybavena nárokem.

Spory o pravost popřené pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení jsou označovány jako spory odporové.[\[7\]](#) Uvedené označení vychází z faktu, že žalobce jako účastník insolvenčního řízení, jehož přihlášená pohledávka byla popřena co do pravosti, by měl předmětnou určovací žalobou odporovat popření pohledávky. Označení sporu nepovažuji za až tak důležité, podstata incidenčního sporu, jenž byl vyvolán popřením pravosti přihlášené pohledávky, je však jiná. Nárok, jenž je uplatňován v řízení, spočívá v požadavku na určení, že popřená pohledávka je pravá, tedy že existuje a není promlčená. Výrokem meritorního rozhodnutí je určení, zda pohledávka je či není po právu (zda je či není pravá). Za podstatné opěrné body sporu v podobě žalobcem tvrzených a prokazovaných skutečností je třeba

považovat skutečnosti, jejichž existence opravňuje soud po uplatnění právního pravidla na zjištěný skutkový stav výrokem autoritativně deklarovat, zda předmětná popřená pohledávka existuje či nikoli a zda je či není promlčená. V incidenčním sporu o určení pravosti nevykonatelné popřené pohledávky stačí žalobci tvrdit a prokázat skutečnosti, z nichž vyplývá, že pohledávka, která byla popřena a v důsledku jejíhož popření podal žalobu, vznikla.

Žalobce se v incidenčním sporu o pravost nevykonatelné popřené pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení nemusí v rámci žalobních tvrzení a prokazování jejich pravdivosti zabývat důvody popření pohledávky. Není totiž na žalobci, aby v incidenčním sporu, jenž zahájil za účelem určení pravosti nevykonatelné pohledávky, kterou přihlásil v incidenčním sporu a kterou mu popřel insolvenční správce nebo dlužník s dispozičním oprávněním, vyvracel důvodnost popření pohledávky. Jediným předmětem řízení je existence pohledávky, o jejíž pravost je veden incidenční spor, a fakt, že tato pohledávka není promlčená. K rozhodnutí, že pohledávka je po právu (je pravá), vede cesta přes tvrzení a prokázání skutečností, z nichž vyplývá závěr, že pohledávka existuje a není promlčená, k čemuž přihlášenému věřiteli v postavení žalobce postačí tvrdit a prokázat skutečnosti, z nichž vyplývá, že předmětná pohledávka vznikla. Není na žalobci, aby se v incidenčním sporu o určení pravosti nevykonatelné pohledávky vypořádával v rámci žalobních tvrzení s důvody popření, které v rámci popěrného úkonu uplatnil insolvenční správce nebo dlužník s dispozičními oprávněními.

Podstatou a hlavním motem incidenčního sporu, jenž je veden o určení pravosti popřené nevykonatelné pohledávky, kterou popřel insolvenční správce nebo dlužník s dispozičními oprávněními, je prokázání nebo neprokázání faktu, zda pohledávka vznikla, případně zda zanikla a zda je či není promlčená. Uvedený incidenční spor nepředstavuje procesní platformu pro zodpovězení otázky, zda pohledávka byla či nebyla popřena důvodně. Věřitel popřené pohledávky jako žalobce v incidenčním sporu o pravost popřené nevykonatelné pohledávky procesně prosazuje vznik popřené pohledávky a nemusí se (tzv. v prvním sledu) zabývat vyvracením popěrných důvodů uplatněných insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním.

4. Role popěrných důvodů v incidenčním sporu vedeném o pravost popřené pohledávky

V řízení o určení pravosti nevykonatelné pohledávky popřené insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičními oprávněními sehrávají popěrné důvody uplatněné při popření pohledávky jen podružnou roli.

Žalobce se v rámci žalobních tvrzení a prokazování jejich pravdivosti nemusí popěrnými důvody vůbec zabývat. V řízení, jehož předmětem je určení pravosti nevykonatelné pohledávky popřené insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičními oprávněními, je na žalobci, aby tvrdil a prokázal skutečnosti, z nichž vyplývá pravost předmětné popřené pohledávky, není přitom pochyb o tom, že na žalobci v uvedeném řízení není, aby vyvrátil důvodnost popření pohledávky.

Žalovaný insolvenční správce nebo dlužník s dispozičními oprávněními je při obraně v incidenčním sporu o určení pravosti jím popřené nevykonatelné pohledávky vázán popěrnými důvody, jež uplatnil při popření pohledávky, jen z hlediska hodnověrnosti jeho procesního postoje, procesně však jimi determinován není. Insolvenční správce nebo dlužník s dispozičními oprávněními, jenž má v předmětném incidenčním sporu postavení žalovaného, má při obraně v incidenčním sporu o určení pravosti jím popřené nevykonatelné pohledávky možnost tvrdit a prokazovat popěrné důvody dříve uplatněné při popření pohledávky, nelze však důvodně konstatovat jakékoli procesní překážky, které by bránily procesnímu postupu žalovaného, v jehož rámci by tyto popěrné důvody rozšířil nebo je i zcela změnil. Je na žalovaném insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičními oprávněními, jaký důvod nepravosti popřené pohledávky bude/budou v incidenčním sporu o určení pravosti jím/jimi popřené nevykonatelné pohledávky v postavení žalovaného tvrdit a prokazovat.

Nemohu nezmínit fakt, že popření pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičními oprávněními má být odůvodněno, pokud však popěrný úkon při popření nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičními oprávněními není odůvodněn, je popření pohledávky účinné. Jestliže popření nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičními oprávněními není odůvodněno, nemá žalovaný v incidenčním sporu o pravost uvedené pohledávky na co navazovat.

Pro úplnost zmiňuji, že jinou roli, a to roli zásadně odlišnou sehrávají popěrné důvody v incidenčním sporu o pravost vykonatelné pohledávky, kterou popřel insolvenční správce nebo dlužník s dispozičními oprávněními, a stejně tak i v incidenčním sporu o pravost přihlášené pohledávky, který zahájil popřením pravosti uvedené pohledávky jiný přihlášený věřitel. Insolvenční správce a stejně tak i dlužník s dispozičními oprávněními jsou popěrnými důvody, které byly prezentovány při popření pohledávky, vázání, neboť jim dle ustanovení § 199 odst. 3 IZ nesvědčí oprávnění využít při zpochybnění pravosti popřené pohledávky skutečnosti, které neuplatnili jako důvody popření v rámci odůvodnění popěrného úkonu. Důvody popření pohledávky jiným přihlášeným věřitelem jsou žalobními tvrzeními, neboť popěrný úkon jiného přihlášeného věřitele je považován za žalobu, kterou je zahájen incidenční spor. Více se úlohou popěrných důvodů v incidenčních sporech, které jsou vedeny o pravost vykonatelné pohledávky a o pravost nevykonatelné pohledávky, kterou popřel jiný přihlášený věřitel, nebudu zabývat, neboť předmětem článku je incidenční spor vyvolaný popřením nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním.

V incidenčním sporu, jenž je vyvolán popřením nevykonatelné přihlášené pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním, může nastat situace, kdy je pro žalobce důležité vypořádat se s uplatněnými popěrnými důvody, uvedená potřeba však nastává až v případě, že žalovaný insolvenční správce nebo dlužník s dispozičním oprávněním prozatímně prokáže důvodnost popření pohledávky, na což může žalobce procesně zareagovat vyvrácením důvodnosti popření pohledávky.

Pochybnosti ohledně správné odpovědi by mohla vyvolávat úvaha, zda je žalobce povinen tvrdit a prokázat skutečnosti, z nichž vyplývá, že uvedená pohledávka nezanikla a není promlčená, když se domáhá určení pravosti popřené pohledávky, což je status pohledávky, jenž v sobě zahrnuje její existenci a absenci promlčení. Podle mého přesvědčení není pochyb o tom, že uvedená břemena tvrzení a důkazní žalobce netíží. Je pravdou, že se žalobce domáhá určení pravosti pohledávky, což je kumulace dílčích závěrů, že pohledávka vznikla, nezanikla a není promlčená. Závěr, že by popřený věřitel jako žalobce měl prokazovat skutečnosti, z nichž vyplývá, že popřená pohledávka nezanikla a že není promlčená, však odporuje všem smysluplným právním pravidlům pro posouzení důkazního břemena - s výjimkou a priori nesprávného závěru, že účastník sporu prokazuje ty skutečnosti, které v řízení tvrdí. Podrobnější odůvodnění závěru, že na žalobci, který se domáhá určení, že nevykonatelná pohledávka, jež byla popřena insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním, leží břemeno tvrzení a důkazní břemeno výlučně ohledně těch skutečností, z nichž vyplývá, že uvedená pohledávka vznikla, uvedu dále v textu v rámci a na základě výkladu problematiky důkazního břemena.

5. Důkazní břemeno a jeho vliv na sporné řízení

Jedním z procesních pravidel, která významně ovlivňují sporné řízení, je důkazní břemeno. Důkazní břemeno je procesní nástroj, na jehož základě soud rozhoduje v případě, že se nepodařilo objasnit rozhodný skutkový stav, vliv důkazního břemena na řízení je však o poznání širší. Důkazní břemeno určuje schéma dokazování a ovlivňuje procesní iniciativu stran při tvrzení skutečností a označování důkazů (pokud je spor stranami veden kvalifikovaně). O typologii důkazního břemena by měl mít jasno především soud, který sice s ohledem na projednací zásadu, jež se ve sporných řízeních prosazuje, čeká na procesní iniciativu stran v podobě důkazních návrhů, který však rozhoduje, zda

dokazování označenými důkazními prostředky provede či nikoli. Soud je navíc povinen počít účastníka řízení, který podle jeho názoru neunáší břemeno tvrzení nebo důkazní břemeno a vyzvat jej v souladu s ustanovením § 118a OSŘ k tvrzení skutečností, resp. k označení důkazů. Realizace uvedeného procesního kroku soudem je přitom bezprostředně vázána na hodnocení důkazního břemena v řízení. Kvalifikované vedení sporu procesní stranou pak povědomost o rozložení důkazního břemena vysloveně vyžaduje. Zcela jinou procesní aktivitu směřující k objasnění skutkového stavu lze totiž důvodně očekávat od strany sporu, která ohledně rozhodných skutečností nese důkazní břemeno a od strany, kterou důkazní břemeno ohledně rozhodných skutečností netíží. Důkazní břemeno tedy zásadně ovlivňuje rozsah a obsah nezbytných žalobních tvrzení procesních stran.

6. Teorie důkazního břemena

Právní úprava problematiky důkazního břemena v OSŘ nepředstavuje vhodné normativní východisko pro posuzování uvedené otázky. Problematiku důkazní povinnosti upravuje ustanovení § 120 odst. 1 OSŘ, které ve svém úvodu deklaruje pravidlo, že účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Na první odstavec uvedeného ustanovení pak obsahově navazuje odstavec druhý, jenž v závěru konstatuje, že neoznačí-li účastníci důkazy k prokázání svých tvrzení, vychází soud při zjišťování skutkového stavu z důkazů, které byly provedeny. Kvalita úpravy rozložení důkazního břemena obsažená v ustanovení § 120 odst. 1 OSŘ je zoufale nízká. Uvedené ustanovení nekonstatuje následky neprokázání rozhodných skutečností, a zejména pak neuvádí, která ze sporných stran nese nepříznivé následky stavu non liquet. Korektní posuzování důkazního břemena tak s ohledem na nedostatečnou právní regulaci uvedené problematiky procesním předpisem vyžaduje znalost teoretických východisek. Při přehlížení poznatků teorie lze při posuzování rozložení důkazního břemena mezi účastníky řízení snadno dospět k nesprávným závěrům.

Teorií důkazního břemena je celá řada. Mám za to, že je namístě zmínit dvě z nich – teorii analýzy norem a teorii skutečností právo zakládajících, právu překážejících a právo rušících (analýzy skutečností).

6.1 Teorie analýzy norem

Při kvalifikovaném rozboru důkazního břemena ve sporném řízení nelze opomenout teorii analýzy norem. Teorii analýzy norem považují za věcnou správnou a plně způsobilou pro využití při posuzování důkazního břemena ve sporném řízení J. Macur,[\[8\]](#) P. Lavický[\[9\]](#) a Z. Pulkrábek.[\[10\]](#) Zásadní význam této teorii přikládají H. Prütting[\[11\]](#), F. Eder[\[12\]](#), H. W. Fasching.[\[13\]](#) Zakladatelem teorie analýzy norem je Leo Rosenberg,[\[14\]](#) za spolutvůrce této teorie je považován B. Betzinger.[\[15\]](#)

Základní východisko teorie analýzy norem představuje klasifikace právních norem na základní normy a protinormy, když základní normy zakotvují obecné právní pravidlo a protinormy obsahují právní pravidlo, které představuje výjimku z obecného pravidla, jež vyplývá ze základní normy. Základní normou je zakládán právní nárok. Protinorma potlačuje právní důsledky působení základní normy. Protinorma může výjimku ze základní normy koncipovat ve třech funkčních podobách:

- protinorma právu překážející zakotvuje právní pravidlo, které zabraňuje vzniku práva,
- protinorma právo rušící zakotvuje právní pravidlo, které způsobuje zánik již vzniklého práva,
- protinorma právo oslabující (právo vylučující) zakotvuje právní pravidlo, které překáží uplatnitelnosti práva.

Podstatu teorie analýzy norem představuje pohled na posuzování důkazního břemena, v jehož rámci účastník sporu, jenž svůj procesní postoj zakládá na existenci práva (zpravidla žalobce) nese důkazní břemeno ohledně skutečností, jež odpovídají skutkovým předpokladům základní normy, tedy naplňují

hypotézu základní normy, a účastník sporu, jenž v řízení tvrdí neexistenci či neuplatnitelnost práva, tedy zpravidla žalovaný, nese důkazní břemeno ohledně skutkových předpokladů protinormy, jež zakotvuje právní pravidlo, podle něžž předmětné právo neexistuje nebo je nelze uplatnit (například z důvodu promlčení).

Stěžejním výstupem normové teorie je základní pravidlo rozložení důkazního břemena mezi žalobce a žalovaného, které vychází ze skutkového základu normy, od níž je uplatnění nároku či tvrzení existence práva, anebo naopak námitka, která směřuje k prosazení neexistence či neuplatnitelnosti práva odvozováno.

Jeden ze zakladatelů teorie analýzy norem, L. Rosenberg[16] základní pravidlo rozložení[17] důkazního břemena formuluje takto: **„Účastník řízení, jehož procesní návrh nemůže být úspěšný bez použití konkrétní právní normy, nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně faktu, že skutkové předpoklady této právní normy jsou naplněny. Stejný význam lze přikládat i stručnější formulaci, že každá strana musí tvrdit a prokázat skutkové předpoklady jí příznivé normy (normy, jejíž právní následek je pro ni prospěšný).“**[18]

6.2 Teorie skutečností právo zakládajících, právu překážejících a právo rušících (teorie analýzy skutečností)

Opomíjená, podle mého přesvědčení však funkční a plně způsobilá k aplikaci v konkrétních procesních vztazích je teorie skutečností právo zakládajících, právu překážejících a právo rušících (teorie analýzy skutečností). Podle této teorie je namísto posuzovat důkazní břemeno podle povahy prokazovaných skutečností.

Východiskem teorie analýzy skutečností je klasifikace rozhodných skutečností do dvou základních skupin.

V první skupině se nachází skutečnosti, s nimiž právní norma spojuje vznik nároku; tyto skutečnosti uvedená teorie označuje jako skutečnosti právo zakládající.[19]

Do druhé skupiny jsou začleněny skutečnosti, s jejichž existencí právní norma spojuje neexistenci případně neuplatnitelnost nároku. Tuto druhou skupinu skutečností je třeba členit na podskupiny, do nichž jsou situovány

- skutečnosti, které brání vzniku práva – tyto skutečnosti teorie analýzy skutečností označuje jako skutečnosti zabraňující vzniku práva, případně skutečnosti právu překážející,[20]
- skutečnosti, které způsobují zánik práva – tyto skutečnosti uvedená teorie označuje jako skutečnosti právo rušící,
- skutečnosti, které právo oslabují cestou jeho neuplatnitelnosti nebo zhoršení uplatnitelnosti – tyto skutečnosti lze v rámci teorie analýzy skutečností označit jako skutečnosti právo oslabující (vylučující); jedná se o skutečnosti způsobující promlčení práva nebo o skutečnosti odnímající uplatnění nároku status poctivého výkonu práva.[21]

Podle teorie analýzy skutečností lze pravidlo rozložení důkazního břemena mezi žalobce a žalovaného vymezit tak, že **žalobce nese důkazní břemeno ohledně existence skutečností, které zakládají právo, a naopak žalovaný nese důkazní břemeno ohledně existence skutečností právo rušících, skutečností právu překážejících a skutečností právo oslabujících.**[22]

7. Ustanovení § 198 odst. 3 IZ a jeho vliv na rozložení důkazního břemena v incidenčním sporu vyvolaném popřením pohledávky

Proces posuzování břemena tvrzení a důkazního břemena v incidenčních sporech vyvolaných popřením pohledávky významně komplikuje ustanovení § 198 odst. 3 IZ. Jedná se o ne zcela šťastně formulovanou normu, která korektní posuzování důkazního břemena zdaleka neusnadňuje, naopak je nezbytné ji považovat za faktor ztěžující nalezení vhodného pravidla pro rozložení uvedených břemen mezi žalobce a žalovaného v incidenčních sporech vyvolaných popřením pravosti pohledávky. Existence a dikce ustanovení § 198 odst. 3 IZ komplikuje korektní posuzování důkazního břemena v incidenčních sporech vyvolaných popřením pravosti přihlášené pohledávky v případě, že je považováno za normu, která stanoví obecné pravidlo pro posuzování důkazního břemena v incidenčních sporech, jež jsou vyvolány popřením pravosti pohledávky.

Ustanovení § 198 odst. 3 IZ je mnohdy vykládáno nesprávně. Povrchní posouzení ustanovení § 198 odst. 3 IZ by mohlo vyústit v závěr, že v incidenčním sporu, v němž se věřitel domáhá určení, že popřená nevykonatelná pohledávka je po právu, by žalobce měl nést důkazní břemeno ohledně nedůvodnosti popření pohledávky. Výše uvedený závěr je však nezbytné se vši rozhodností jako nesprávný odmítnout.

8. Právní pravidlo zakotvené ustanovením § 198 odst. 3 IZ

Ustanovení § 198 odst. 3 IZ je při posuzování důkazního břemena v incidenčních sporech, jež jsou vedeny o pravost popřené pohledávky přihlášené v insolvenčních řízeních některými autory přeceňováno, když je mu přiznávána povaha normy, jež obecně reguluje důkazní břemeno, zejména je však uvedenému ustanovení přikládán nesprávný obsah. Lze se setkat s názory, že ustanovení § 198 odst. 3 IZ upravuje přesun důkazního břemena,[\[23\]](#) s čímž nelze souhlasit.

Se závěrem, že ustanovení § 198 odst. 3 IZ pro popsanou situaci zakotvuje přesun důkazního břemena, nelze souhlasit. Přesunutí důkazního břemena je třeba chápat tak, že na počátku sporu zatěžuje důkazní břemeno ohledně určité skutečnosti jednoho z účastníků řízení s tím, že tíha nesení důkazního břemena ohledně téže skutečnosti změnila v průběhu řízení (na základě výsledků dokazování) svého nositele. Důvodem pro přesunutí důkazního břemena z jedné strany sporu na druhou je fakt, že sporná strana, která byla zatížena důkazním břemenem ohledně určité skutečnosti, tuto skutečnost prokázala. Druhá strana sporu má však možnost uvedený prozatímní výsledek dokazování procesně zvrátit prokázáním jiného (zpravidla opačného) skutkového stavu. Uvedenou změnu poměrů v rozložení důkazního břemena, která je způsobena prokázáním rozhodných skutečností účastníkem řízení, který ohledně těchto skutečností nesl důkazní břemeno, je třeba vnímat jako přesunutí důkazního břemena. Ustanovení § 198 odst. 3 IZ však nezakotvuje právní pravidlo, které by zakotvovalo změnu v osobě nositele důkazního břemena. Závěr, že se v procesní situaci, jež naplňuje hypotézu ustanovení § 198 odst. 3 IZ, přesouvá důkazní břemeno, je nepřipadný a zcela nesprávný.

Ustanovení § 198 odst. 3 IZ reguluje skrytou změnu předmětu řízení, dopadů výsledku sporu na status popřené pohledávky, ale i rozložení důkazního břemena pro uvedenou abnormální procesní situaci, v níž je incidenční spor zahájen popřením věřitelem s tím, že tento nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečností, z nichž vyplývá pravost popřené pohledávky, když se v průběhu řízení ukáže, že spor měl zahajovat a jako žalobce vést insolvenční správce nebo dlužník s dispozičním oprávněním a uvedený žalovaný měl tvrdit a prokazovat skutečnosti, z nichž vyplývá nepravost popřené pohledávky. Břemeno tvrzení a důkazní břemeno musí korespondovat s předmětem řízení a s uplatněným nárokem.

Ustanovení § 198 odst. 3 IZ zakotvuje následující právní dopady faktu, že byla v insolvenčním řízení popřena nevykonatelná pohledávka, která se následně v průběhu incidenčního sporu, jenž zahájil žalobou na určení pravosti popřené pohledávky přihlášený věřitel, ukázala být vykonatelnou, na právní režim a průběh incidenčního sporu: Pokud v průběhu řízení, jež zahájil věřitel domáhající se

určení, že popřená pohledávka je po právu, což je odpovídající procesní vyústění popření nevykonatelné pohledávky, vyjde najevo, že popřená pohledávka byla v době konání přezkumného jednání pohledávkou vykonatelnou, je třeba zahájený incidenční spor zachovat v běhu, jeho parametry a zejména následek však uvedeným zjištěním doznávají zásadní změny. Primární vliv zjištění, že incidenční spor je veden nikoli o určení pravosti nevykonatelné pohledávky, ale o určení nepravosti vykonatelné pohledávky na právní režim přezkumu této pohledávky spočívá ve změně dopadů incidenčního řízení na výsledek přezkumu, když pohledávka bude účinně popřena jen v případě, že žalovaný insolvenční správce nebo dlužník s dispozičním oprávněním v řízení uspěje s tvrzením, že pohledávka není po právu. Vyústí-li incidenční spor zahájený za účelem zjištění pravosti nevykonatelné pohledávky, která se dodatečně ukázala být pohledávkou vykonatelnou, v zamítnutí žaloby s odůvodněním, že nebyla prokázána pravost pohledávky, nebo v určení, že pohledávka je pravá, bude popřená pohledávka zjištěna. K finálnímu popření předmětné pohledávky povede jen výrok meritorního rozhodnutí, kterým bude předmětný incidenční spor ukončen, jenž bude znít tak, že pohledávka není po právu.

Ustanovení § 198 odst. 3 IZ je nezbytné aplikovat výlučně na situaci, pro jejíž řešení bylo zkonstruováno. Uvedené ustanovení vytváří právní pravidlo pro specifické uspořádání okolností, které není namístě zobecňovat a využívat je pro posouzení procesního režimu incidenčních sporů, v nichž se dodatečně nezměnil zásadní výchozí předpoklad právního režimu popřené pohledávky.

Z úpravy důkazního břemena pro zásadně změněné poměry incidenčního sporu o pravost pohledávky není namístě dovozovat opačný režim důkazního břemena pro incidenční spor, který je zahájen a dokončen v nezměněném právním režimu a s nezměněným výchozím předpokladem, že byla popřena nevykonatelná pohledávka.

Ve vztahu k rozložení důkazního břemena je třeba ustanovení § 198 odst. 3 IZ vykládat tak, že

- **pokud věřitel, jehož nevykonatelná pohledávka byla popřena, zahájí incidenční spor a domáhá se určení, že jeho popřená pohledávka je po právu, nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno v intencích uplatněného nároku, tedy ohledně skutečností, z nichž vyplývá, že pohledávka vznikla.**
- **pokud se dodatečně po zahájení incidenčního sporu ukáže, že popřená pohledávka byla v okamžiku popření vykonatelná, nastane změna v nastavení předmětu sporu a procesních břemen (břemena tvrzení a důkazního břemena), v jejímž důsledku žalovaný insolvenční správce nebo dlužník nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně důvodů popření.**

Zcela nesprávný je výklad ustanovení § 198 odst. 3 IZ, na jehož základě je konstatováno takové rozložení důkazního břemena ohledně důvodů popření pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení, že věřitel, jehož nevykonatelná pohledávka byla popřena, nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečností, z nichž vyplývá, že popření pohledávky bylo nedůvodné.

9. Vliv předmětu sporu a uplatněného nároku na břemeno tvrzení a důkazní břemeno

Výše uvedené závěry korespondují s faktem, že třetí odstavec ustanovení § 198 IZ musí být nutně vykládán tak, aby procesní uspořádání řízení nepostrádalo logiku. V intencích výše uvedené premisy uvádím ve vztahu k ustanovení § 198 IZ, že žalobce není zatížen břemenem tvrzení a důkazním břemenem ohledně skutečností, které nepředstavují skutkový základ jím uplatněného nároku.

Břemeno tvrzení a důkazní břemeno jsou v řízení vedeném o určení pravosti pohledávky bezprostředně závislé na předmětu sporu, uplatněném nároku a rolích účastníků incidenčního sporu při popření pohledávky. **Základní schéma sporu, jenž byl vyvolán popřením pravosti pohledávky, je třeba koncipovat v návaznosti na předmět řízení. Skutečnosti, ohledně nichž nese žalobce uvedená procesní břemena, musí představovat skutkový základ uplatněného nároku. Domáhá-li se žalobce určení, že jeho popřená pohledávka je po právu, předkládá soudu k projednání pozitivně vymezený nárok. Nedávalo by smysl, aby žalobce v popsané situaci nesl břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně neexistence popěrných důvodů uplatněných insolvenčním správcem.** Zatížení žalobce uvedenými procesními břemeny ohledně popěrných důvodů má opodstatnění v případě, kdy se žalobce domáhá určení, že pohledávka není po právu. Uplatnění nároku na určení, že popřená pohledávka není po právu, je na pořadu dne ve dvou incidenčních sporech vyvolaných popřením pravosti pohledávky, a to v případě, že insolvenční správce nebo dlužník s dispozičním oprávněním uplatňuje popření vykonatelné pohledávky a v případě, že jiný přihlášený věřitel popřel přihlášenou pohledávku (vykonatelnou i nevykonatelnou) popěrným úkonem, jenž naplňuje požadavky kladené na určovací žalobu.

Žalobce jako věřitel, jehož nevykonatelná pohledávka byla popřena insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním nese důkazní břemeno ohledně skutečností, z nichž vyplývá, že jeho pohledávka vznikla. Věřitel v popsané procesní situaci není a nemůže být zatížen břemenem tvrzení a důkazním břemenem ohledně skutečností, z nichž by vyplývala nedůvodnost popření pohledávky.

10. Břemeno tvrzení a důkazní břemeno v incidenčním sporu vyvolaném popřením pravosti přihlášené pohledávky

Nezakotvuje-li zákon výslovně právní pravidlo určující rozložení důkazního břemena pro konkrétní procesní situaci, je třeba vycházet ze základního pravidla důkazního břemena. Jak jsem vysvětlil výše, třetí odstavec ustanovení § 198 IZ nelze považovat za obecnou normu upravující důkazní břemeno pro incidenční spory, jejichž předmětem je určení pravosti popřené pohledávky, neboť režim důkazního břemena reguluje jen pro specifickou situaci, kdy se v průběhu incidenčního sporu dodatečně ukáže, že pohledávka popřená jako nevykonatelná byla ve skutečnosti vykonatelná.

Ze všech výše uvedených a v úvahu připadajících možností budu nadále vycházet z následujícího základního pravidla rozložení důkazního břemena: „Strana sporu nese důkazní břemeno ohledně těch skutečností, z jejichž existence pro sebe dovozuje příznivé právní následky.“ **Mám za to, že v incidenčních sporech vyvolaných popřením pravosti pohledávky je vhodné pracovat s následujícím schématem procesních břemen:**

- **věřitel, jehož pohledávka byla popřena, nese jako žalobce břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečností, z nichž lze dovodit, že jeho nevykonatelná pohledávka vznikla,**
- **insolvenční správce nebo dlužník s dispozičním oprávněním, který popřel nevykonatelnou přihlášenou pohledávku, nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečností, z nichž dovozuje, že jím popřená pohledávka nevznikla, zanikla, nebo je promlčená,**
- **insolvenční správce a dlužník s dispozičním oprávněním nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečností, z nichž lze dovodit, že jím popřená vykonatelná pohledávka neexistuje nebo je promlčená (tedy není po právu).**

11. Břemeno tvrzení a důkazní břemeno v incidenčním sporu o určení pravosti popřené pohledávky

Na výše uvedených závěrech ohledně rozložení důkazního břemena v incidenčním sporu a určení pravosti pohledávky nemění nic skutečnost, že se jedná o určovací řízení. Přestože se jedná o určovací řízení, tedy o řízení, jehož předmětem je určení, zda tu právo či právní vztah je či není, je třeba při posouzení břemena tvrzení a důkazního břemena mezi žalobce a žalovaného vyjít ze standardního modelu rozložení těchto břemen ve sporném řízení. Etalonem posouzení břemena tvrzení a důkazního břemena ve sporném řízení je rozložení uvedených břemen v řízení o splnění povinnosti. Tak jako v řízení, jehož předmětem je splnění povinnosti, je úspěch žalobce založen na existenci uplatněného nároku a žalobce nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně faktu, že uplatňovaný nárok vznikl, zatímco žalovaný nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně námitkových tvrzení, tedy ohledně tvrzení, že uplatněný nárok nevznikl či zanikl. Neexistuje přitom žádný rozumný důvod, proč by tomu mělo být v určovacích sporech jinak.

I v řízení o určení pravosti popřené pohledávky lze snadno detekovat, ze kterých skutečností a ze kterých norem pro sebe účastníci sporu dovozují příznivé právní následky. I v řízení o určení pravosti popřené nevykonatelné pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení tedy nese žalobce břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečností právo zakládajících nebo skutečností, které představují skutkové předpoklady právní normy, z níž lze dovozovat závěr, že pohledávka vznikla. Žalovaný pak ve stejném řízení nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečností právu zabraňujících (právu překážejících), právo rušících a právo oslabujících, a stejně tak ohledně skutečností, které představují skutkový základ protinorem, z nichž vyplývá absence vzniku práva, zánik práva nebo promlčení práva, tedy ohledně faktu, že předmětná pohledávka nevznikla, zanikla a že uvedená pohledávka není vybavena nárokem, tedy že je promlčená.

12. Nesprávné posuzování důkazního břemena v incidenčních sporech vyvolaných popřením pohledávky jako nikoli výjimečný jev

Moje poznatky z advokátní praxe jsou takové, že soudy v řízeních posuzují důkazní břemeno „všelijak“. A v určovacích sporech, které jsou vedeny v širším kontextu insolvenčního řízení, tedy ve sporech vyvolaných skutečnostmi, jež nastaly v insolvenčním řízení, je důkazní břemeno posouváno poměrně specificky a mnohdy nepředvídatelně. Nemohu tudíž vyloučit, že se účastníkům v řízení o určení pravosti popřené nevykonatelné pohledávky dostane jiného posouzení břemena tvrzení a důkazního břemena soudem. I v tomto řízení je však nezbytné použít ustanovení § 118a OSŘ, takže se žalobci v případě, že by měl soudce za to, že je to žalobce, na kom je, aby tvrdil a prokázal, že předmětná pohledávka zanikla či se promlčela, musí dostat poučení a výzvy, že netvrdil rozhodné skutečnosti a/nebo neučinil potřebné důkazní návrhy.

13. Specifika incidenčního sporu, jenž je vyvolán popřením pravosti směnečné pohledávky

Směnečná pohledávka vykazuje významná specifika, která se promítají jak do procesních aspektů řízení o zaplacení směnečného nároku, tak i do incidenčních sporů, jež jsou vyvolány popřením pravosti přihlášené směnečné pohledávky. Jednu z uvedených zvláštností představuje fakt, že relevantní obrana směnečných dlužníků může být vedle neexistence směnečného závazku založena na faktu, že je směnečná pohledávka uplatňována v rozporu se směnečnou smlouvou nebo dohodou o vyplnění blankosměnky.

Je-li popřenou pohledávkou pohledávka směnečná, lze se setkat s procesním postupem soudů, v jehož rámci požadují od věřitele^[24] v incidenčních sporech o pravost popřené nevykonatelné směnečné pohledávky vysvětlení kauzy směnky a okolností souvisejících s vyplněním (blanko)směnky.^[25] Tento postup soudů nelze považovat za důvodný. Směnečnou pohledávku lze zpochybnit, a tudíž i popřít z mnoha důvodů; největší nedostatky v postupu soudů a insolvenčních správců nastávají podle mého názoru ve sporech vyvolaných popřením směnečné pohledávky v řízeních, v nichž je popření uskutečněno z důvodů vycházejících z kauzy směnky a souvisejících

s vyplněním směnky.

13.1 Kauza směnky, vyplňovací oprávnění a vyplnění blankosměnky jako rozhodné skutečnosti

V incidenčních sporech vyvolaných popřením nevykonatelné směnečné pohledávky býval soudy zdaleka ne výjimečně nesprávně posuzován fakt, který z účastníků řízení a v jakém okamžiku sporu nese břemeno tvrzení a prokázání skutečností, jež objasňují

- kauzu směnky,
- okolnosti související s případným excesivním vyplněním blankosměnky, konkrétně zda směnka vznikla vyplněním směnečného blanketu, jaký byl obsah vyplňovacího oprávnění, jakož i kdy a kým byla (blanko)směnka vyplněna.

13.2 Popis kauzy směnky a okolností ozřejmujících fakt, zda směnka vznikla vyplněním blankosměnky a zda byla vyplněna řádně či excesivně, jako žalobní tvrzení

Bylo běžnou praxí, že insolvenční soudy vyzývaly žalobce, jehož nevykonatelná směnečná pohledávka byla popřena insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním k doplnění žaloby spočívajícím ve vylíčení rozhodných skutečností, jež objasňovaly kauzu směnky, případně fakt, zda byla směnka, do níž je vtělena směnečná pohledávka, o jejíž pravost je vedeno předmětné řízení, emitována jako směnka úplná nebo blankosměnka s tím, že pokud byla emitována v podobě směnečného blanketu, tak ve sdělení, jaký byl obsah vyplňovacího oprávnění a kdo a kdy blankosměnku vyplnil.

Uvedený procesní postup byl a v případě, že je soudem realizován, je nesprávný, neboť požadavek na tvrzení skutečností ozřejmujících kauzu směnky a vyvracejících „podezření“, že dotčená směnka vznikla vyplněním směnečného blanketu v rozporu s vyplňovacím oprávněním, žalobcem, je nedůvodný. Uvedená skutková tvrzení nemají z hlediska obsahu žaloby povahu rozhodujících skutečností.^[26] S ohledem na předmět řízení a rozložení břemena tvrzení a důkazního břemena v incidenčním sporu o pravost popřené nevykonatelné pohledávky lze při posuzování úplnosti žaloby za rozhodující skutečnosti považovat jen a pouze skutkové okolnosti, z nichž lze dovodit vznik pohledávky. Popis kauzy směnky a okolností objasňujících fakt, zda směnka vznikla vyplněním blankosměnky a zda její případná přeměna ze zárodku směnky na směnku úplnou byla uskutečněna v souladu s vyplňovacím oprávněním mezi náležitosti žaloby, již se přihlášený věřitel domáhá určení, že jeho popřená nevykonatelná pohledávka je po právu, rozhodně nepatří.

13.3 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 51/2015

Za významný krok ke korektnímu posuzování břemena tvrzení a důkazního břemena ohledně kauzy směnky a okolností, které vyjasňují fakt, zda směnka vznikla či nevznikla protismělným vyplněním zárodku směnky, v incidenčních sporech vyvolaných popřením pravosti nevykonatelné směnečné pohledávky, je třeba považovat usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. července 2017, sp. zn. 29 ICdo 51/2015, jehož právní věta zní: **„Uplatňuje-li věřitel v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka pouze pohledávku ze zajišťovací směnky, nemusí přihláška pohledávky (z hlediska vymezení právního důvodu jejího vzniku) obsahovat také údaje o směnkou zajištěné pohledávce, případně o dalších okolnostech, jež vznik přihlašované směnečné pohledávky doprovázely (např. zda předmětná směnka byla původně vystavena jako blankosměnka, jaký byl podle ujednání účastníků obsah uděleného vyplňovacího práva apod.). Pro skutkové vymezení předmětu přihlášky (jsou-li uplatňována jen práva ze směnky) není vylíčení takových okolností potřebné (právně významné) a přihlašujícího věřitele ohledně těchto skutečností nezatěžuje ani břemeno tvrzení, ani břemeno důkazní.“**

Uvedené rozhodnutí se sice zabývá podstatnými náležitostmi přihlášky směnečné pohledávky do insolvenčního řízení, konkrétně faktem, zda okolnosti osvětlující kauzu směnky a okolnosti vzniku směnky (fakt, zda směnka vznikla vyplněním směnečného blanketu a jaký byl obsah vyplňovacího oprávnění) představují nutnou součást substanciace přihlášky, nepochybně je však přiměřeně aplikovatelné na incidenční spor vyvolaný popřením pravosti nevykonatelné směnečné pohledávky. V incidenčním sporu, jenž je veden o pravost popřené nevykonatelné směnečné pohledávky, je namíste zohlednit i část právní věty uvedeného judikátu, která se věnuje břemenu tvrzení a důkaznímu břemenu.

Přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení je procesním úkonem, který je svou podstatou blízky žalobě, kterou směnečný věřitel uplatňuje nárok na zaplacení směnečného peníze a stejně tak i žalobě, kterou se směnečný věřitel domáhá určení, že je jeho směnečná pohledávka po právu.

Závěry Nejvyššího soudu ČR, že:

- údaje o směnkou zajištěné pohledávce, případně o dalších okolnostech, jež vznik přihlašované směnečné pohledávky doprovázely (např. zda předmětná směnka byla původně vystavena jako blankosměnka, jaký byl podle ujednání účastníků obsah uděleného vyplňovacího práva apod.) nepředstavují skutkové okolnosti, jejichž vylíčení je nutné pro vymezení právního důvodu vzniku směnečné pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení,
- pro skutkové vymezení předmětu přihlášky směnečné pohledávky do insolvenčního řízení není vylíčení skutkových okolností, které spočívají v uvedení údaje o směnkou zajištěné pohledávce, případně o dalších okolnostech, jež vznik přihlašované směnečné pohledávky doprovázely, potřebné (právně významné),
- věřitele, který do insolvenčního řízení přihlásil směnečnou pohledávku, nezatěžuje ohledně kauzy směnky, faktu, zda směnka vznikla vyplněním blankosměnky a obsahu vyplňovacího oprávnění ani břemeno tvrzení, ani břemeno důkazní,

odpovídají

- abstraktní a skripturní povaze směnečné pohledávky,
- korektnímu nahlížení na rozložení důkazního břemena a břemena tvrzení při uplatňování směnečného nároku v řízení před soudem,
- korektnímu nahlížení na substanciaci procesního úkonu (jednání), kterým je v řízení před soudem uplatňován směnečný nárok.

13.4. Procesní břemena v incidenčním sporu o pravost popřené nevykonatelné směnečné pohledávky

Pokud se směnečný věřitel domáhá v incidenčním sporu určení, že jeho popřená nevykonatelná směnečná pohledávka je po právu, zatěžuje jej v počátku řízení břemeno tvrzení a důkazní břemeno jen ohledně skutkových okolností, z nichž vyplývá, že přihlášená směnečná pohledávka vznikla, tedy že směnka:

1. a) obsahuje podstatné náležitosti,
2. b) neobsahuje text, který by způsobil její neplatnost,
3. c) byla emitována,
4. d) je pravá a
5. e) je podepsána dlužníkem.

Popřel-li insolvenční správce nebo dlužník s dispozičním oprávněním nevykonatelnou směnečnou pohledávku, je na něm, aby:

- popřel existenci skutečností, jimiž žalobce (popřeny věřitel) odůvodňuje vznik jím tvrzené směnečné pohledávky a uvedené popření v důkazní rovině podepřel označením protidůkazu nebo důkazu opaku, nebo
- aby v námitce tvrdil a prokázal okolnosti, jimiž popření pohledávky odůvodnil.

Zpochybňuje-li insolvenční správce nebo dlužník v uvedeném incidenčním sporu pravost jím popřené pohledávky okolnostmi odvozenými od kauzy směny (tvrdí například neexistenci příčinné pohledávky) nebo od excesivního vyplnění blankosměnky, nese ohledně těchto skutkových okolností břemeno tvrzení i důkazní břemeno.

Závěr

Za běžný jev v insolvenčním řízení je třeba považovat popření přihlášení pohledávky. Vzhledem k faktu, že popření nevykonatelné pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním má významné dopady na uspokojení uplatněného nároku v tomto řízení, lze za logické vyústění popsané situace (popření pohledávky) považovat zahájení incidenčního sporu věřitelem, jehož pohledávka byla popřena. Popřel-li pohledávku jiný přihlášený věřitel, a uskutečnil-li jiný přihlášený věřitel popěrný úkon v souladu se zákonem, je incidenční spor zahájen popřením pohledávky. Nejčastěji jsou pohledávky popírány co do jejich pravosti. Incidenční spory o pravost přihlášené pohledávky tak představují jednu z významných agend insolvenčního řízení.

Přestože je incidenční spor o pravost popřené nevykonatelné pohledávky vyvolán popřením pohledávky, není jeho předmětem vyvrácení popěrných důvodů. Věřitel, jehož nevykonatelná pohledávka byla popřena insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním, se v incidenčním sporu, v němž se tento snaží zvrátit popření pravosti pohledávky, musí domáhat určení pravosti této pohledávky. Uvedenému předmětu řízení a uplatněnému nároku odpovídá i rozložení břemena tvrzení a důkazního břemena mezi žalobce a žalovaného.

Důkazní břemeno představuje jeden z nejproblémovějších aspektů incidenčních sporů vyvolaných popřením nevykonatelné přihlášené pohledávky. Všeobecně aplikovatelné právní pravidlo pro posouzení důkazního břemena (a tím i břemena tvrzení) v incidenčních sporech není zakotveno v ustanovení § 198 odst. 3 IZ. Základní pravidlo pro posouzení důkazního břemena neobsahuje ani ustanovení § 120 OSŘ. Odpověď na otázku, jak je ve sporných řízeních rozvrženo důkazní břemeno mezi žalobce a žalovaného, je třeba hledat v teorii analýzy norem, případně v teorii analýzy skutečností. Teorie analýzy norem základní pravidlo rozložení důkazního břemena formuluje takto: *„Účastník řízení, jehož procesní návrh nemůže být úspěšný bez použití konkrétní právní normy, nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně faktu, že skutkové předpoklady této právní normy jsou naplněny.“* Stejný význam lze přikládat i stručnější formulaci, že každá strana musí tvrdit a prokázat skutkové předpoklady jí příznivé normy (normy, jejíž právní následek je pro ni prospěšný). Podle teorie analýzy skutečností lze pravidlo rozložení důkazního břemena mezi žalobce a žalovaného vymezit tak, že žalobce nese důkazní břemeno ohledně existence skutečností, které zakládají právo, a naopak žalovaný nese důkazní břemeno ohledně existence skutečností právo rušících, skutečností právu překážejících a skutečností právo oslabujících. Uvedená pravidla jsou plně aplikovatelná i v určovacích sporech.

Při správné aplikaci právního pravidla, že každý účastník řízení nese důkazní břemeno ohledně skutečností, z jejichž existence pro sebe dovozuje příznivé právní následky (tedy žalobce prokazuje skutečností právo zakládající a žalovaný prokazuje skutečností zabraňující vzniku práva (skutečností právu překážející), skutečností právo rušící a skutečností právo oslabující, když těmito skutečnostmi jsou skutečností, které představují skutkové předpoklady právní normy, z níž účastníci sporu pro sebe dovozují příznivé právní následky (tedy žalobce prokazuje skutečností naplňující hypotézu

základní normy, případně hypotézu naplňující protinormu protinormy, a žalovaný prokazuje skutečnosti naplňující hypotézu protinormy), není pochyb o tom, že žalobce v řízení o určení pravosti popřené nevykonatelné pohledávky nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečností, z nichž vyplývá vznik pohledávky, nemusí však tvrdit a prokazovat, že pohledávka nezanikla a že není promlčená.

Poměrně významná specifika vykazuje incidenční spor vyvolaný popřením nevykonatelné směnečné pohledávky. Kolizní situace se v uvedeném sporu objevují zejména v případě, kdy je popření pravosti pohledávky odůvodněno neexistencí kauzální pohledávky, uplatněním popřené směnečné pohledávky v rozporu s kauzou směnky nebo excesivním vyplněním blankosměnky. V takovém případě se objevují třecí plochy opět v rovině určení topografie břemena tvrzení a důkazního břemena.

Rozložení břemena tvrzení a důkazního břemena v incidenčním sporu vyvolaném popřením nevykonatelné směnečné pohledávky insolvenčním správcem nebo dlužníkem s dispozičním oprávněním lze stručně shrnout takto:

- směnečný věřitel, který se domáhá určení pravosti jeho popřené vykonatelné směnečné pohledávky v řízení nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno jen ohledně okolností, z nichž vyplývá, že jeho popřená směnečná pohledávka za dlužníkem vznikla; kauza směnky a obsah vyplňovacího oprávnění mezi tyto v žádném případě nepatří,
- břemeno tvrzení i břemeno důkazní ohledně kauzy směnky a okolností souvisejících s vyplněním blankosměnky, zatěžují vždy účastníka insolvenčního řízení, který přihlášenou směnečnou pohledávku popřel.

JUDr. Radim Chalupa, Ph.D.,
advokát

[JUDr. Radim Chalupa, Ph.D.](#)

Kuzina 169
679 76 Drnovice u Lysic

Tel.: + 420 777 847 897

Tel.: +420 775 377 573

e-mail: radim.chalupa.ak@gmail.com

JUDr. Radim Chalupa, Ph.D. je advokát specializující se na směnečné, insolvenční a exekuční právo, jakož i na civilní právo procesní, a dále pak na obchodní a dědické právo

JUDr. Radim Chalupa, Ph.D je také autorem celé řady publikací z oblasti směnečného práva, z nichž zmiňujeme zejména *Zákon směnečný a šekový: komentář směnečné části*; Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář směnečné části z roku 2021, a monografie *Zajišťovací směnka* z roku 2009, *Směnka v soudním řízení* z roku 2017 a *Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty)* z roku 2019 a nově i *Excesivní uplatnění a zneužití směnky* z roku 2022.

[1] Již ze samotného označení incidenční „spor“, nicméně samozřejmě zdaleka nejen z tohoto označení, je zřejmé, že jedná se o řízení sporné.

[2] Pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení.

[3] Viz ustanovení § 7 IZ.

[4] Již ze samotného označení incidenční „spor“, nicméně samozřejmě zdaleka nejen z tohoto označení, je zřejmé, že jedná se o řízení sporné.

[5] Již v bodě XXXI. stanoviska svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, [Cpjn 19/98](#), uveřejněného pod č. [52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek](#) (dále jen „[R 52/1998](#)“), Nejvyšší soud konstatoval, že žaloba o pravost, výši nebo pořadí popřené pohledávky, popřípadě o právo na její oddělené uspokojení je svojí povahou žalobou určovací. Protože naléhavý právní zájem na požadovaném určení v těchto případech vyplývá ze zákona, není potřebné jej prokazovat.

[6] Uvedený závěr vyplývá například z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2021, sp. zn. 29 ICdo 55/2019: „Zjistí-li insolvenční soud, který rozhoduje o pravosti nebo výši popřené pohledávky, že přihláška pohledávky měla v části, o které má v incidenčním sporu rozhodnout, vady bránící přezkumu přihlášené pohledávky, musí žalobu pro předčasnost zamítnout bez zřetele k tomu, zda předmětem sporu je vykonatelná pohledávka.“

[7] Například TROUP, T. Obranné námitky odpůrce v insolvenčním odpůřčím sporu. Bulletin advokacie. 2019, ročník 29, číslo 4, s. 46: „Může být totiž vedena celá řada složitých incidenčních sporů (a to jak na straně pasiv podstaty – odporové spory, tak na straně aktiv – odpůřčí spory či spory o neplatnost), které ve vzájemné interakci mohou způsobit, že míra uspokojení dotčené třídy věřitelů může být cokoli mezi nulovým a plným uspokojením.“ Pojmy „odporové žaloby“ a „odporové spory“ jsou však zejména v praxi užívány běžně.

[8] J. Macur význam teorie analýzy norem hodnotí tak, že všechny ostatní koncepce byly procesní právní vědou v podstatě odmítnuty in: MACUR, J. Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu. Vyd.1. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 65.

[9] P. Lavický k teorii analýzy norem uvádí, že: „V procesní vědě a v právní praxi se převážně uznává základní význam Rosenbergovy normové teorie (či teorie analýzy norem) pro formulování základního pravidla dělení důkazního břemena mezi procesní strany.“ In: LAVICKÝ, P. Důkazní břemeno v

civilním řízení soudním. Praha: Leges, 2017, s. 143.

[10] PULKRÁBEK, Z. O dokazování negativních skutečností v civilním soudním řízení (a o některých zásadách zjišťování skutkového stavu vůbec). Právní rozhledy, 2013, č. 17, s. 573: „Nejvýznamnější se v historii procesního práva stala a v soudní praxi států kontinentální Evropy se v zásadě uplatňuje teorie analýzy norem (normová teorie).“

[11] H. Prütting uvádí, že se základní norma upravená v §193 odst. 1 osnovy BGB shoduje s Rosenbergovou teorií analýzy norem. In: BAUMGÄRTEL, G., LAUMEN, H. W., PRÜTTING, H. Handbuch der Beweislast. Grundlagen. 3. vydání. Köln - München: Carl Heymans Verlag GmbH, 2016, Kap. 11 Rn. 22: „Auffalend an dieser Grundregel ist, dass sie in wesentlichen Bereichen mit der Rosenberg'schen Normentheorie übereinstimmt, wobei allerdings das Merkmal der Rechtshinderung in § 193 fehlt.“

[12] F. Elder uvádí, že v civilním procesním právu je normová teorie převažující. In: ELDER, F. Bewiesverbote und Beweislast im Strafprozess. Mnichov: Hebert Utz Verlag GmbH. 2015, s.195: „Im Zivilprozessrecht ist die Normentheorie vorherrschend.“

[13] FASCHING, H. W. Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts. 2. Auflage. Wien: Manz Verlag. 1984. Rn. 882: „Diese Grundregel ist in Lehre und Rechtsprechung seit den grundlegenden Untersuchungen Rosenbergs allgemein anerkannt...“

[14] L. Rosenberg normovou teorii představil ve svém díle „Die Beweislast auf der Grundlage des Bürgerlichen Gesetzbuchs und der Zivilprozessordnung“, jež vyšlo v prvním vydání v r. 1900, v druhém podstatně doplněném vydání pak v r. 1922; B. Betzinger své myšlenky vyložil v díle „Die Beweislast im Zivilprozess mit besonderer Rücksicht auf das Bürgerliche Gesetzbuch“, jež vyšlo poprvé v r. 1893, pak opět v r. 1903 a v r. 1910.

[15] MACUR, J. Dokazování a procesní odpovědnost v občanském soudním řízení. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1984, s. 115.

[16] L. Rosenberg normovou teorii představil ve svém díle „Die Beweislast auf der Grundlage des Bürgerlichen Gesetzbuchs und der Zivilprozessordnung“, jež vyšlo v prvním vydání v r. 1900, v druhém podstatně doplněném vydání pak v r. 1922; B. Betzinger své myšlenky vyložil v díle „Die Beweislast im Zivilprozess mit besonderer Rücksicht auf das Bürgerliche Gesetzbuch“, jež vyšlo poprvé v r. 1893, pak opět v r. 1903 a v r. 1910.

[17] L. Rosenberg užívá pojem „die Beweislastverteilung“; tento pojem je překládán jako dělení důkazního břemena, lze jej však přeložit také jako rozložení důkazního břemena.

[18] In: ROSENBERG, L. Die Beweislast. 3. vydání. München - Berlin: C. H. Beck, 1953, s. 98-99: „Diejenige Partei, deren Prozeßbegehrt ohne die Anwendung eines bestimmten Rechtssatzes keinen Erfolg haben kann, trägt die Behauptungs- und Beweislast dafür, daß die Merkmale des Rechtssatzes im tatsächlichen Geschehen verwirklicht sind. Es wird keinen Mißdeutungen ausgesetzt sein, wenn wir statt dieser Formulierung kurz sagen, jede Partei hat die Voraussetzungen

der ihr günstigen Norm (= derjenigen Norm, deren Rechtswirkung ihr zugute kommt) zu behaupten und zu beweisen.“

[19] J. Macur skutečnosti právo zakládající definuje tak, že se jedná o skutečnosti, na jejichž základě právní řád umožňuje vznik nároků, které jsou v konkrétním případě předmětem řízení. in: MACUR, J. Dokazování a procesní odpovědnost v občanském soudním řízení. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1984, s. 110.

[20] Podle J. Macura skutečnosti právu překážející brání od počátku vzniku příslušného nároku, současně však ponechávají skutečnosti právo zakládající ve všech jejich znacích nedotčeny. Tamtéž, s. 111.

[21] Shodně CHALUPA, R. Směnka v soudním řízení. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2017, s. 179: „Na tomto místě bych si dovilil k uvedené teorii připojit ještě skutečnosti právo oslabující, které způsobují neuplatnitelnost existujícího práva. Existují-li totiž skutečnosti, které neatakují existenci subjektivního práva, ale odnímají tomuto právu nárok, nelze je podřadit do žádné z výše uvedených skutečností, neboť právo ani nezakládají, ani neruší, ani právu nepřekáží (pokud budeme respektovat vymezení, že skutečnosti právu překážející znemožňují vznik subjektivního práva), jejich existenci a působení však nelze ani ignorovat. Jedná se o skutečnosti způsobující promlčení práva nebo o skutečnosti odnímající uplatnění nároku status poctivého výkonu práva.“ A stejně tak CHALUPA, R. Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty). Nakladatelství Leges s.r.o., 2019, s. 370.

[22] Obdobně MACUR, J. Dokazování a procesní odpovědnost v občanském soudním řízení. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1984, s. 110. Obdobně WINTEROVÁ, A. Civilní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, 2008, s. 277. Shodně CHALUPA, R. Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty). Nakladatelství Leges s.r.o., 2019, s. 370. Shodně rovněž CHALUPA, R. Směnka v soudním řízení. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2017, s. 179.

[23] P. Taranda in: HÁSOVÁ, J. Insolvenční zákon. Komentář. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2017. s. 784: „Pokud by v průběhu řízení o žalobě na určení existence pohledávky vyšlo najevo, že popřená pohledávka je pohledávkou vykonatelnou, není to samo o sobě důvodem k zamítnutí této žaloby. (...) Jinými slovy, důkazní břemeno v incidenčním sporu se z žalujícího věřitele přesouvá na žalovaného insolvenčního správce a řízení proběhne tak, jako kdyby pohledávka již při popření byla vykonatelná.“ MARŠÍKOVÁ, J. Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Evropského parlamentu a Rady 2015/848 a prováděcími předpisy. 3. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 409-410: „Ukáže-li se v průběhu incidenčního řízení, že popřená „nevykonatelná“ pohledávka je ve skutečnosti pohledávkou vykonatelnou, není to důvodem k zamítnutí žaloby; dochází toliko k přesunu břemene tvrzení a důkazního břemene z věřitele na insolvenčního správce (nebo popírajícího dlužníka), jenž je poté naopak povinen prokázat důvod svého popření, jako by byl spor zahájen (v opačném postavení stran) dle §199.“ A. Stanislav in: KOZÁK, J. Insolvenční zákon. Komentář. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2018]. In: ASPI: [právní informační systém]. ASPI ID: KO182_2006CZ: „Pochybení věřitele při označení vykonatelnosti přihlášené pohledávky není samo o sobě důvodem pro zamítnutí incidenční žaloby. Vyjde-li v rámci dokazování najevo, že přihlášená pohledávka je pohledávkou vykonatelnou, přechází důkazní břemeno na žalovaného insolvenčního správce nebo dlužníka. Navržené důkazy musejí respektovat podmínky dané v § 199.“

[24] Nikoli pravidelně, rozhodně však častěji, než jen výjimečně.

[25] Byla-li tato emitována v podobě blankosměnky.

[26] Podle ustanovení § 79 OSŘ představuje jednu z podstatných náležitostí žaloby „vyličení rozhodujících skutečností“.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)
- [Odstoupení od smlouvy v insolvenčním řízení](#)
- [Zřízení exekutorského zástavního práva - právní rámec, dopady a judikatura](#)
- [Novela nařízení o insolvenčním řízení nabyla účinnosti - jaké přinesla změny?](#)
- [Přelomové rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci subrogačního regresu výstavce finanční záruky](#)
- [Výkladové obtíže § 66 odst. 1 ZOK](#)